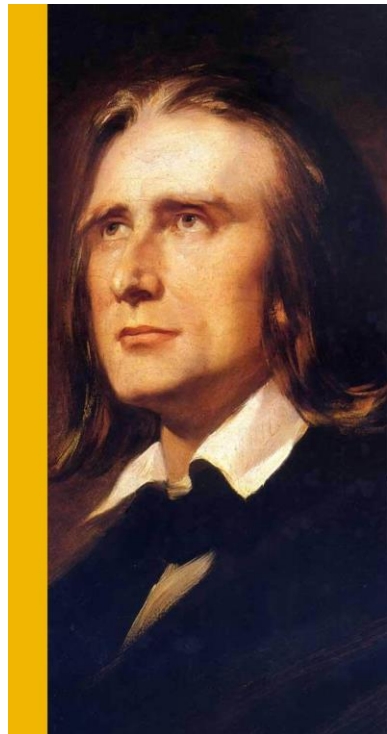

Bijlage bij het hoorcollege *Liszt*

LISZT

EEN HOORCOLLEGE OVER
ZIJN LEVEN EN WERK

door Leo Samama

Inhoudsopgave

[Leo Samama](#)

[SG Leiden](#)

[H1. Jeugd en eerste reizen](#)

[H2. Liszt als virtuoos](#)

[H3. Marie d'Agoult en *de Années de pèlerinage*](#)

[H4. Lisztomania](#)

[H5. Vanuit Weimar met Carolyne von Sayn-Wittgenstein](#)

[H6. Revoluties en perikelen](#)

[H7. Orkestwerken](#)

[H8. Hongaarse rapsodieën](#)

[H9. De late jaren, de late werken](#)

[Enkele citaten](#)

[Geciteerde muziekfragmenten](#)

[Aanbevolen literatuur](#)

[Colofon](#)

Leo Samama

Leo Samama was als docent verbonden aan de conservatoria van Utrecht, Maastricht en Tilburg en aan de Rijksuniversiteit Utrecht, en schreef voor De Volkskrant, NRC/Handelsblad, de Haagse Post en Luister. Van 1991 was hij twee jaar gedelegeerd artistiek verantwoordelijke (namens het bestuur) bij het Koninklijk Concertgebouworkest, tot 2003 artistiek coördinator van het Residentie Orkest en van 2003 tot 2010 directeur van het Nederlands Kamerkoor.

Samama heeft in tal van besturen zitting genomen, en diverse 'podia' (mede)opgericht, zoals de Nederlandse Strijkkwartet Academie en het internationale platform voor professionele kamerkeren TENSO.

Als auteur schreef hij onder meer *Alphons Diepenbrock, componist van het vocale* (Amsterdam, AUP 2012) en *Nederlandse muziek in de 20ste eeuw* (Amsterdam, AUP 2006), *De zin van muziek* (Amsterdam, AUP 2014), *Het soloconcert* (AUP 2015) en *Het strijkkwartet* (AUP 2018). De compositorische werkzaamheden van Leo Samama hebben sinds zijn eerste officiële opus in 1974/75 tot uitvoeringen in binnen- en buitenland, tal van plaat- en cd-producties en een groot aantal opdrachten geleid. Voor zijn verdiensten voor het Nederlandse muziekleven is Leo Samama in juni 2010 benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Eerder verschenen van hem de hoorcolleges: *Klinkende geschiedenis, Mozart, Beethoven, Debussy, Mahler, Schubert, Stravinsky, De taal van muziek, Monteverdi, Wagner, De zin van muziek, Bach, Berlioz* en samen met Herman Philipse: *Schopenhauer, Nietzsche en de muziek en Wittgenstein en de muziek*.

SG Leiden

Deze uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met Studium Generale Universiteit Leiden. Studium Generale Universiteit Leiden organiseert lezingen voor studenten en andere belangstellenden van binnen en buiten de universiteit die over de grenzen van hun vakgebied heen willen kijken.

Voor meer informatie, kijk op: <http://www.studiumgenerale.leidenuniv.nl>

Synopsis van het hoorcollege Liszt

H1. Jeugd en eerste reizen

Hoewel Franz Liszt in 1811 in Raiding (tegenwoordig Doborjan) op Hongaars grondgebied was geboren, heeft hij nooit Hongaars gesproken. Hongarije was een onderdeel van het toenmalige Habsburgse rijk. Zijn moeder was Oostenrijkse, zijn vader muzikant aan het hof van de Esterhazy's. Vader Liszt nam zijn zoon als achtjarige mee naar Carl Czerny, die na een auditie besloot hem als leerling aan te nemen. Czerny, op zijn beurt, bracht Liszt bij Beethoven, die hem – zo wil de legende – een 'inwijdingskus' op het voorhoofd gegeven zou hebben.

Liszts loopbaan als jonge virtuoos verliep snel, eerst in Boedapest en Wenen, daarna in Parijs en Londen. De familie vestigde zich in 1823 in de Franse hoofdstad, waar zowel de salons als de concertpodia hem ontvangen. Als tiener begon Liszt intensief te componeren. In 1828 stierf Liszts vader plotseling en moest de jonge Franz als kostwinner het gezin onderhouden met het geven van pianoles. Hij hield op met concineren en verschool zich in religieuze geschriften. De *Apparitions*, die hij daarop in 1830 componeerde, vertonen harmonisch veel verwantschap met de muziek van Berlioz en Chopin.

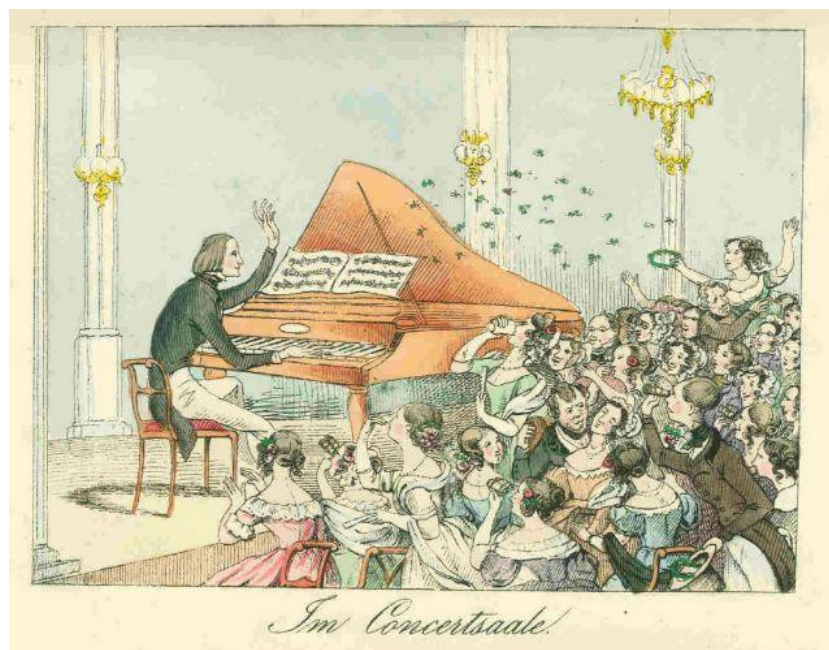
H2. Liszt als virtuoos

Liszt was al spoedig een ware ster bij de beau monde van Parijs. Amper 20 jaar oud kwam hij in direct contact met vooraanstaande componisten, voor een deel op hun terrein zelfs vernieuwers, als Paganini, Berlioz, Chopin en Alkan. Daarnaast kruisde hij in de salons en op de concertpodia de muzikale degens met pianovirtuozen als Hiller, Thalberg, Kalkbrenner en Herz. Ook ontwikkelde hij zich als een enthousiast bewerkster van de muziek van Beethoven, Schubert, Berlioz en tal van anderen, waardoor hij hun toentertijd minder gangbare werken bij een breed publiek bekend heeft gemaakt.

Liszts pianospel was sinds zijn tienerjaren vrijwel ongeëvenaard. Liszt was zowel als pianist als in zijn composities heer en meester over de saloncomponisten van zijn tijd, met uitzondering van zijn vriend Chopin, die vooral als componist ook een voorbeeld was. Liszts complexe karakter weerspiegelt zich in zijn werk: briljant, expansief, genereus, intens gelovig en gepassioneerd, soms op het duivelse af.

H3. Marie d'Agoult en de *Années de pèlerinage*

In 1833 ontmoette Liszt de zes jaar oudere Marie d'Agoult de Flavigny. Zij was getrouwd en had twee dochters, was literair begaafd en organiseerde een eigen salon. Na de plotselinge dood van een van haar dochters was Liszt de reddende engel en besloten beiden Parijs te ontvluchten toen bleek dat Marie zwanger was van Liszt. Zo begonnen de *Années de pèlerinage*, door Zwitserland en Italië. Liszt componeerde intensief, maar moest ook concerten geven om de kost te verdienen, waardoor hij soms lang van huis was. Daardoor stond hun relatie vaak onder druk. In 1844 gingen zij uit elkaar, nadat in 1835, 1837 en 1839 drie kinderen waren geboren. Intussen was Liszt honorair kapelmeester in Weimar geworden, een functie die hij pas in 1847 werkelijk zou vervullen.

Liszt speelt voor zijn fans, 1842

H4. Lisztomania

In de jaren dertig en veertig van de 19^e eeuw werd Liszt vereerd als een popidool. De term 'Lisztomania' werd ook toen al spoedig, waarschijnlijk vanuit Duitsland, in Frankrijk en Engeland overgenomen. Het ging daarbij om de manier waarop op Liszt gereageerd werd, in de roddelpers, in de concertzaal, door zijn fans overal in Europa. Intussen bleef Liszts muziek een weerslag van zijn complexe karakter en muzikale dromen.

Heinrich Heine schreef in 1841 na een concert in Parijs, waar hij al langere tijd woonde: *“Wanneer hij bijvoorbeeld een onweer op de piano speelde, zagen we de bliksemflitsen over zijn gezicht, zijn ledematen trilden als door de wind, en zijn lange haarlokken leken te druipen van de regenstorm die hij weergaf.”* Dit is ook de Liszt van de briljante en virtuoze etudes, van de *Vallée d’Oberman* uit de *Années de pèlerinage* of *Mazeppa* uit de *Études transcendantes*. Heine beschreef geregeld de optredens van de ‘geniale’ Liszt, de ‘mirakelse’ Liszt, de pianist die in visioenen schildert: *“Naast hem verdwijnen alle andere pianisten, met slechts een enkele uitzondering, de Raphael van de piano, Chopin.”*

In de bewerkingen voor piano komen we zowel de virtuoos tegen (zoals in de *Réminiscences de Don Juan* of de *Paganini Etudes*) als de intieme verteller (zoals *Au bord d’une source*, *Eglogue* en *Les cloches de Genève* uit de *Années de pèlerinage*). In de bewerkingen zowel de bravoure van de verschillende *Réminiscences* als de getrouwe bewerkter van Beethovens symfonieën, de liederen van Schubert of orkestwerken van Berlioz.

Liszt in 1843 (Herman Blow)

H5. Vanuit Weimar met Carolyne von Sayn-Wittgenstein

Liszt besloot in 1846 een punt te zetten achter het nomadische bestaan als pianovirtuoos en meer tijd te besteden aan zijn positie in Weimar. Een jaar later ontmoette hij de acht jaar jongere prinses Carolyne von Sayn-Wittgenstein. Hoewel ook zij getrouwd was (evenals eerder Marie d'Agoult), besloten de prinses en Liszt al spoedig samen door het leven te gaan. Zij vestigden zich in Weimar, een kleine stad met een hoogwaardig cultureel leven. Hoewel Liszt vrijwel geen ervaring als dirigent had, liet hij zich spoedig met succes in die functie gelden, ook in de opera. Hij begon toen tevens zelfstandige orkestwerken te schrijven, letterlijk met vallen en opstaan.

H6. Revoluties en perikelen

In geheel Europa was 1848 een jaar van revolutie, met name omdat de verwachtingen na de Franse Revolutie, na de Napoleontische tijd, en na de revolutionaire oprispingen in 1830, nog steeds niet waren ingelost. De bourgeoisie was inmiddels niet alleen financieel steeds beter af, maar wenste ook meer democratie. Richard Wagner was in Dresden een actieve voorvechter van deze wensen, maar werd verbannen en reisde via Liszt in Weimar het land uit naar Zwitserland. Liszt zelf was indirect betrokken bij de strijd in Hongarije, zoals blijkt uit de *Funérailles* (1848) uit de bundel *Harmonies poétiques et religieuses*. Inmiddels was Liszt een groot voorvechter van de muziek van Wagner geworden. In 1853 ontmoette Liszts tweede dochter, Cosima, Wagner in Parijs. Kort daarop trok zij bij hem in en in 1857 trouwden zij. Zo werd Liszt de schoonvader van Wagner.

Intussen deden Carolyne von Sayn-Wittgenstein en Franz Liszt veel moeite om het huwelijk van de prinses ontbonden te krijgen. Dat moest via de Paus in Rome. Tussen 1849 en 1861 werden herhaalde pogingen ondernomen. Maar het verlossende woord kwam, zelfs toen alles

in kannen en kruiken leek, uiteindelijk niet. Carolynes schoonzoon, prins Konstantin von Hohenlohe, en diens broer, de latere bisschop Gustav von Hohenlohe verhinderden een alliantie. Beiden verloren al spoedig de moed verder te strijden en bleven gescheiden van elkaar in Rome wonen.

In de jaren in Weimar werd Liszt steeds meer gezien als een voorstander van de 'moderne' muziek (samen met Wagner). Daaruit ontwikkelde zich een discussie tussen de aanhangers van autonome muziek (muziek over muziek) en heteronome muziek (programmamuziek) die tot in de 20^e eeuw zou aanhouden.

H7. Orkestwerken

Het schrijven orkestwerken ging bij Liszt niet vanzelf. Met de hulp van vooral de Zwitserse pianist en componist Joachim Raff, die enige tijd in Weimar verbleef, kreeg Liszt het instrumenteren onder de knie. Daarbij hielp zeker dat hij een orkest tot zijn beschikking had, dat elke versie van zijn nieuwe orkestwerken voor hem tijdens repetities doorspeelde en hem zo, al luisterende naar de resultaten, in staat stelde het vak te leren.

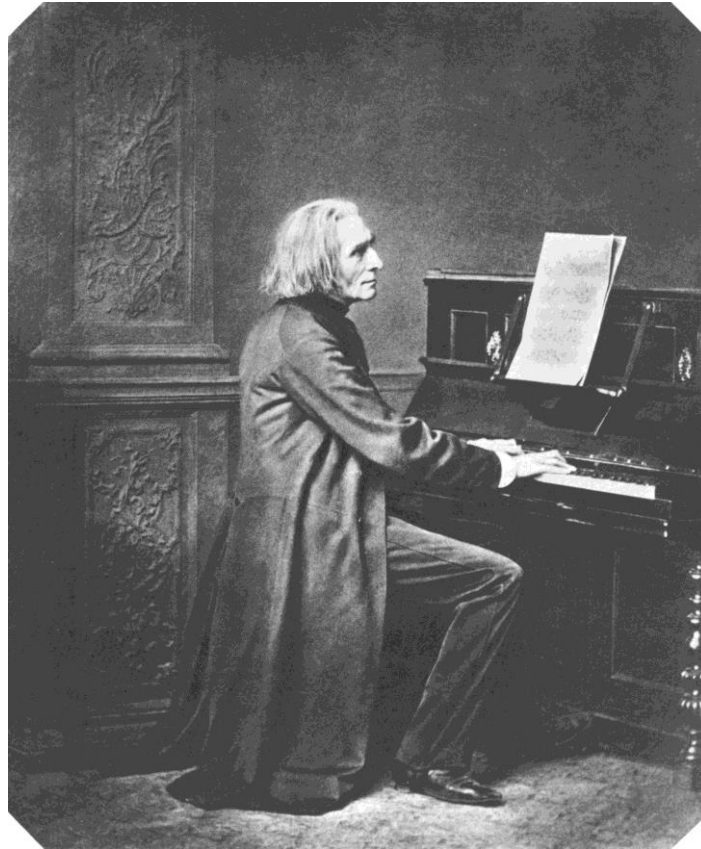
In een periode van nog geen tien jaren componeerde Liszt twaalf omvangrijke symfonische gedichten, te beginnen in 1847 met *Ce qu'on entend sur la montagne* en met als afronding *Hamlet* in 1858. Alle twaalf opgedragen aan Carolyne von Sayn-Wittgenstein. In dezelfde jaren ontstonden overigens ook de meeste *Hongaarse rapsodieën* voor piano, de *Faust Symfonie* en de *Dante Symfonie*. Met de *Faust Symfonie* leverde Liszt een imposante tegenhanger van *La damnation de Faust* van zijn vakbroeder en vriend Berlioz.

H8. Hongaarse rapsodieën

Hoewel de *Hongaarse rapsodieën* ertoe hebben bijgedragen dat Liszt als een Hongaars componist wordt beschouwd (en hij had inderdaad een Hongaars persoonsbewijs), was hij muzikaal beschouwd eerder Fransman of Duitser. Ook in de *Hongaarse rapsodieën*. Deze werken ontstonden deels om daarmee ook in muziek tijdens tal van charitatieve concerten de Hongaarse zaak aanhangig te maken. Zo zette hij zich in voor de oprichting van een conservatorium in Boedapest, maar ook voor de slachtoffers van overstromingen en natuurlijk van de opstand in 1848.

De *Hongaarse rapsodieën* zijn echter gebaseerd op de muziek die Liszt in de cafés en restaurants van Boedapest hoorde, en dus niet de Hongaarse volksmuziek of de muziek van de boeren op het land. In dat opzicht is het verschil tussen de *Hongaarse rapsodieën* van Liszt en de *Hongaarse dansen* van Brahms niet zo groot. Wel herkenbaar zijn de zogenaamde zigeunertoonladders met hun overmatige secundes, die voor ons nog steeds die typische Hongaarse *Tzigane* kleur aan de muziek verschaffen.

In zijn *Pianoconcerten* heeft Liszt pianistische virtuositeit en ingenieuze cyclische structuren met elkaar verbonden, en zo een symfonisch pianoconcert ontwikkeld dat verder gaat dan slechts een showcase te zijn voor de solist. Iets dergelijks heeft hij ook gerealiseerd in de grootse *Pianosonate in b-mineur*.

Liszt c.1869 (Franz Hanfstaengl)

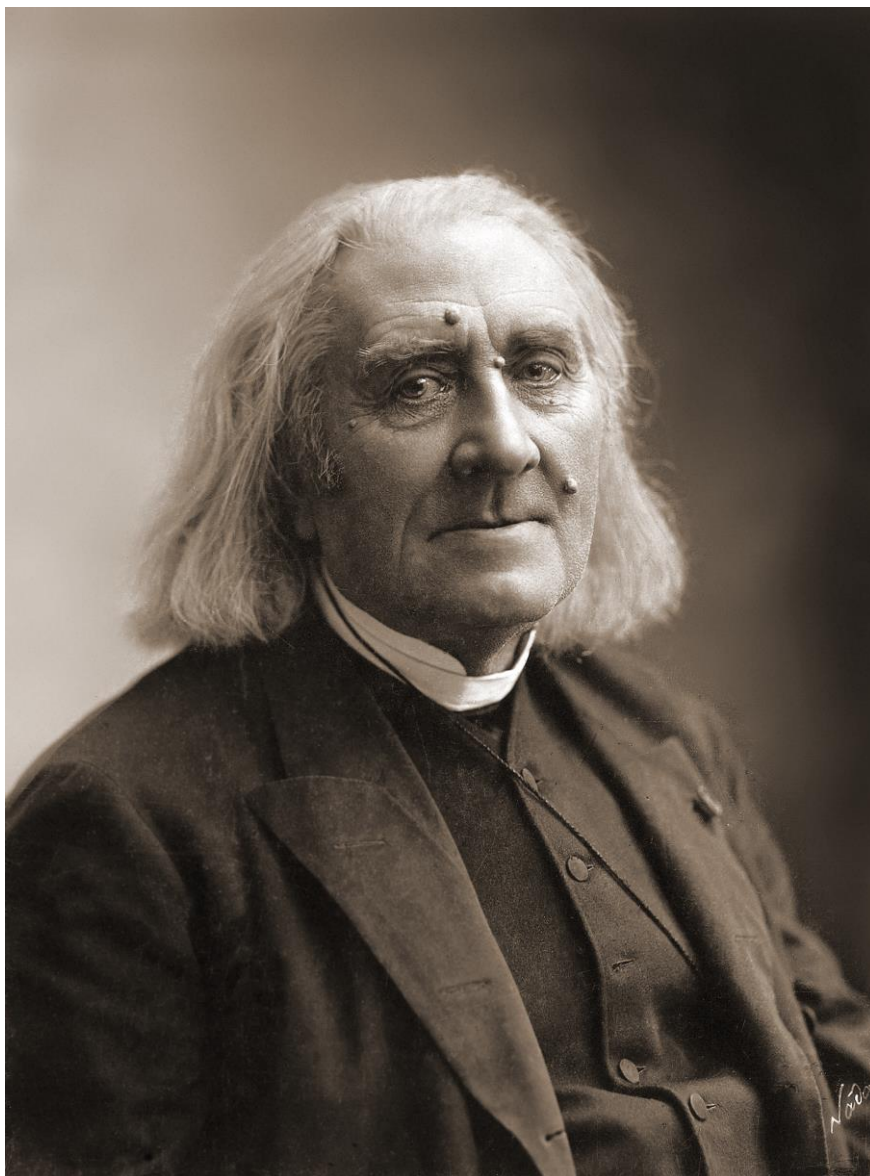
H9. De late jaren, de late werken

In 1865 ontving van Gustav von Hohenlohe de tonsuur en kort daarop mocht hij zich Abbé Liszt noemen. Hij woonde inmiddels afwisselend in Rome, Weimar en Boedapest. In Weimar had hij vooral zijn beroemde pianoklas met leerlingen uit de gehele wereld. Zijn leerlingen hebben weer talloze jonge pianisten opgeleid en zo Liszts invloed doen gelden tot na het midden van de 20e eeuw!

Liszt schreef na 1865 steeds meer eenvoudige liturgische werken, maar ook pianomuziek geïnspireerd door bijvoorbeeld de geschriften en de figuur van Sint Franciscus van Assisi. Maar ook de tuinen van de Villa d'Este in Rome inspireerde hem, met zijn droefgeestige cipressen ('*Aux cypres de la Villa d'Este*', I en II) en bruisende fonteinen ('*Les jeux d'eaux à la Villa d'Este*'). Debussy, die in 1885 in de Villa Medici verbleef (vanwege de Prix de Rome) heeft Liszt ontmoet en is zeker door hem en door deze muziek beïnvloed geweest.

Uniek is de uitgebotte late stijl van Liszt, waarin geen noot teveel staat, maar die ook wat hun samenklanken betreft en opbouw geheel voorbij gaan aan de traditionele muziekleer van zijn tijd. Lange tijd meende men dat die late werken het resultaat zijn van een geesteszieke. Pas in de 20^e eeuw moest men erkennen dat Liszt muziek durfde te schrijven, die niet alleen zijn tijd ver vooruit was, maar ook volkomen uniek is gebleven, die niemand heeft kunnen beïnvloeden, omdat vrijwel niemand die muziek kende.

Het belang van Franz Liszt als pianist, pedagoog, componist, arrangeur, mecenas voor velen, organisator, dirigent en spil in een wijdvertakt web van culturele elite van de 19e eeuw is niet te onderschatten. Hij staat in veel opzichten symbool voor de gehele 19e eeuw!

Liszt in 1886 (Nadar)

Enkele citaten

Czerny in zijn mémoires: *“Op een ochtend in 1819 [...] benaderde een man met een kleine jongen van een jaar of acht mij met het verzoek de jongeman iets op de fortepiano te laten spelen. Hij was bleek, zag er ziekelijk uit, en terwijl hij speelde, zwaaide hij op zijn kruk heen en weer alsof hij dronken was, waardoor ik menigmaal dacht dat hij ervan zou vallen. Ook zijn spel was nogal ongewoon, slordig, verward, en hij had zo weinig inzicht wat met vingerzettingen te doen dat hij zijn vingers nogal willekeurig overal over het toetsenbord gooide. Ondanks dat alles, was ik verbaasd over het talent dat de Natuur hem had gegeven. Hij speelde als een natuurta-
lent iets van blad dat ik om zeker te zijn voor hem had geplaatst; dat was ook de reden dat men inzag dat de Natuur zelf van hem een pianist had gemaakt”*

Liszt in brief van 2 mei 1832 aan zijn leerling Pierre Wolff: *“Twee weken lang hebben mijn geest en mijn vingers als twee dolende zielen gewerkt. Homerus, de Bijbel, Plato, Locke, Byron, Hugo, Lamartine, Chateaubriand, Beethoven, Bach, Hummel, Mozart, Weber bevinden zich allen om mij heen. Ik studeer ze, mediteer over ze, verslind ze met vuur; daarnaast studeer ik vier tot vijf uur oefeningen (in tertsen, sexten, octaven, tremolo's, repeterende noten, cadenzen, enzovoorts). Ach, gesteld dat ik niet gek word, zal je in mijn de kunstenaar vinden! Jawel, een kunstenaar... zoals tegenwoordig noodzakelijk is.*

“En ik ben ook een schilder”, riep Michelangelo uit toen hij voor het eerst een meesterwerk aanschouwde. Je vriend, hoewel onbetekenend en arm, kan niet ophouden deze woorden van de grote man te herhalen na Paganini's laatste uitvoering. René [hij gebruikte deze naam uit enthousiasme, verwijzend naar Goethes Werther], wat een man, wat een viool, wat een kunstenaar! Hemeltje lief. Wat een leed, wat een misère, wat een kwellingen op die vier snaren!”

Contract Liszt in Weimar: *“Liszt zal elk jaar hier drie maanden doorbrengen, te weten de maanden september en oktober, of oktober en november en daarnaast de maand februari. 1. Hij verlangt voor de concerten die hij organiseert de leiding over het hoforkest te hebben, zonder zich boven de heer Chélard te stellen, die bij alle andere gelegenheden het orkest zal dirigeren. 2. De heer Liszt zal zijn gehele leven de heer Liszt blijven, zonder enge andere titel te aanvaarden. 3. Wanneer we financiële vergoeding in ogenschouw nemen, zal de heer Liszt tevreden zijn met elk bedrag dat wij voor zijn diensten gedurende de drie maanden geschikt achten. Opgetekend na mijn gesprek met de heer Liszt op 30 oktober 1842.”*

Liszt in een brief van 6 oktober 1846 aan Groothertog Carl Alexander van Sachsen-Weimar-Eisenach: *“Le moment vient pour moi (Nel mezzo del camin di nostra vita) [de eerste regel uit de Divina Commedia van Dante] — 35 ans!) de briser ma chrysalide de virtuosité et de laisser plein vol à ma pensée, — sauf à moins papillonner sans doute! — N'étaient-ce les malheureuses questions d'argent qui me tiennent fréquemment à la gorge, et aussi les diverses fantaisies plus ou moins entraînant de ma jeunesse, je pourrais être de 4 ou 5 ans plus avance. Tel quel, grâce à Dieu, je n'ai pas trop perdu, et l'honneur est également sauf. Aucune tâche n'a pénétré dans ma vie, et le hasard étant venu à mon aide, il m'a même été donné de faire par ci par là un certain nombre de méchantes bonnes choses qui me consolent parfois de mes retards.”*

Hans Christian Andersen bezocht op 19 mei 1852 Liszt in Weimar: *“Vandaag heb ik Liszt opgezocht. Hij resideert buiten de stad en woont met Princes Wittgenstein. Hun verhouding is een groot schandaal in zo'n kleine stad als Weimar, maar er wordt geen kwaad woord over haar gesproken. Zij zouden graag trouwen, maar aangezien ze beiden rooms katholiek zijn en zij haar echtgenoot heeft verlaten, wil de paus dat niet toestaan.”*

Prinses Carolyne schreef over de *Jeux d'eau à la Villa d'Este*: "Gisteren heeft hij [Liszt] me klanken uit dat andere rijk laten horen. Hij zat bij me achter de vleugel en ik hoorde de *Jeux d'eaux*. Niet, dat ik door deze muziek ontroerd werd zoals door de *Liebesträume* of de muziek die aan mij is opgedragen. Maar zij bracht mij in de war. Een nieuwe wereld opende zich voor mij, een wereld waarin tot op heden alleen hij een blik heeft kunnen werpen. Het zijn klanken die ik niet verklaren kan, en hij nog minder. En toch is het zijn muziek, vermengd met tonen die slechts de allerhoogste hem ingegeven kan hebben..."

Liszt in een brief aan zijn vriend Ödön Mihalovich: "Iedereen is tegen mij. De katholieken omdat ze mijn kerkmuziek te profaan vinden, de protestanten omdat ze die te katholiek vinden, de vrijmetselaars omdat ze mijn muziek te klerikaal vinden. Voor conservatieven ben ik een revolutionair, voor de progressieven een oude Jacobijn [Liszt bedoelt daarmee een hielenlikker van de adel]. Wat de Italianen aangaat, en ondanks Sgambati, wanneer zijn Garibaldi ondersteunen verafschuwen zij mij als een hypocriet [want Liszt is een abbé en woont in Rome], en wanneer zij het Vaticaan ondersteunen dan word ik ervan beschuldigd de *Venusberg* in de kerk te hebben gebracht [dus de wellustige chromatiek van Wagner]. Voor Bayreuth [het centrum van de Wagnerverering] ben ik geen componist maar een marketeer. De Duitsers verwerpen mijn muziek als Frans, de Fransen als Duits; volgens de Oostenrijkers schrijf ik zigeunermuziek, voor de Hongaren buitenlandse muziek. En de joden verachten me, mijn muziek en mijzelf, zonder enige reden."

Geciteerde muziekfragmenten

Hoofdstuk 1 – Jeugd en eerste reizen

1. Liszt – Variation über einen Walzer von Diabelli S.147
Rudolf Buchbinder, Warner Classics
2. Liszt – Scherzo in g-kl.t. S.153
France Clidat, Decca France
3. Liszt – Apparitions nr.1 S.155
France Clidat, Decca France

Hoofdstuk 2 – Liszt als virtuoos

4. Paganini – Capriccio nr.17, in Es-gr.t.
Itzhak Perlman, Warner Classics
5. Liszt – Paganini Etudes S.140, nr.2 in Es-gr.t.
Wojciech Waleczek, Capriccio
6. Weber – Aufforderung zum Tanz, op.65
Leon Fleisher, Sony Classical
7. Liszt – Etudes en douze exercices S.136, nr.8
William Wolfram, Naxos
8. Liszt – Etudes d'exécution transcendante S.139, nr.8 (Wilde Jagd)
Daniil Trifonov, DG
9. Liszt/Schubert – Wohin uit Die schöne Müllerin (D795) S.565/5
Jorge Bolet, Decca

Hoofdstuk 3 – Marie d'Agoult en de Années de pèlerinage

10. Liszt – Années de pèlerinage, boek 1, dl 4, S.161 (Au bord d'une source)
Jorge Bolet, Decca
11. Liszt – Années de pèlerinage, boek 2, dl 7 S.161 (Après une lecture de Dante)
Jorge Bolet, Decca

Hoofdstuk 4 – Lisztomania

12. Liszt/Mozart – Réminiscences de Don Juan S.418
Marc-André Hamelin, Music and Arts
13. Liszt/Beethoven – Negende symfonie, scherzo, S.464/9
Yuri Martynov, Alpha
14. Liszt/Schubert – Das Wandern (D795) S.565 nr.1
Jorge Bolet, Decca
15. Liszt – Etudes d'exécution transcendante S.139 nr.4 (Mazeppa)
Daniil Trifonov, DG

Hoofdstuk 5 – Vanuit Weimar met Carolyne von Sayn-Wittgenstein

16. Liszt – Totentanz S.126
Jorge Bolet, London Symphony Orchestra o.l.v. Ivan Fischer, Decca
17. Liszt – Les préludes S.97
BBC Philharmonic o.l.v. Gianandrea Noseda, Chandos

Hoofdstuk 6 – Revoluties en perikelen

18. Liszt – Harmonies poétiques et religieuses S.173 (Funérailles)
Yevgeny Sudbin, BIS

19. Liszt – Orpheus S.98
BBC Philharmonic o.l.v. Gianandrea Nosedà, Chandos

Hoofdstuk 7 – Orkestwerken

20. Liszt – Ce qu'on entend sur la montagne S.95
BBC Philharmonic o.l.v. Gianandrea Nosedà, Chandos
21. Liszt – Faust Symfonie S.108, dI1 (Faustthema)
22. Liszt – Faust Symfonie S.108, dI2 (Gretchenthema)
23. Liszt – Faust Symfonie S.108, dI3 (Mephistophelesthema)
Koninklijk Concertgebouworkest o.l.v. Riccardo Chailly, Decca

Hoofdstuk 8 – Hongaarse rapsodieën

24. Liszt – Faust Symfonie S.108, dI3
Koninklijk Concertgebouworkest o.l.v. Riccardo Chailly, Decca
25. Liszt – Hongaarse rapsodie nr.10 S.244/10
Roberto Szidon, DG
26. Liszt – Hongaarse rapsodie nr.13 S.244/13
Roberto Szidon, DG
27. Liszt – Eerste pianoconcert S.124 (begin)
Jorge Bolet, Deutsches Symphonie-Orchester Berlin o.l.v. Lawrence Foster,
audite Musikproduktion
28. Liszt – Tweede pianoconcert S.125 (begin)
Jorge Bolet, Deutsches Symphonie-Orchester Berlin o.l.v. Edo de Waart,
audite Musikproduktion

Hoofdstuk 9 – De late jaren, de late werken

29. Liszt – Sint Franciscus preekt voor de vogels S.175
Alfred Brendel, Decca
30. Liszt – Années de pèlerinage, derde jaar, Les jeux d'eau à la Villa d'Este S.163/4
Hélène Grimaud, DG
31. Liszt – Via Crucis S.53: Statio II (Jezus draagt zijn kruis)
32. Liszt – Via Crucis S.53: Statio III (Jezus valt de eerste maal)
Nederlands Kamerkoor o.l.v. Reinbert de Leeuw, Decca
33. Liszt – Nuages gris S.199
Arnaldo Cohen, Naxos

Aanbevolen literatuur

Er is over Liszt en zijn tijd bijzonder veel geschreven. De onderstaande lijst is niet meer dan een beknopte selectie. In Nederland is veel over Liszt geschreven in het tijdschrift van de Franz Liszt Kring, waarvan verschillende nummers ook op het internet zijn te vinden.

Searle, Humphrey en Sara Davis Beuchner, *The Music of Liszt*, London 1954, rev. New York 2012

Walker, Alan, *Franz Liszt – The virtuoso years 1811-1847*, New York, 1983. Revised Edition 1988

Walker, Alan, *Franz Liszt – The Weimar years 1848-1861*, New York, 1989, 1993

Walker, Alan, *Franz Liszt – The final years 1861-1886*, New York, 1996, 1997

Saffle, Michael, *Franz Liszt. A Research and Information Guide*, London, 1991

Walker, Alan and Gabriele Erasmi: *Liszt, Carolyne and the Vatican: the Story of a Thwarted Marriage* (New York, 1991)

Gibbs, Christopher H. (ed.), *Franz Liszt and his world*, Princeton, 2006

Hilmes, Oliver, *Liszt, Biographie eines Superstars*, München 2011

Colofon

Home Academy geeft hoorcolleges uit voor thuis en onderweg. Direct te downloaden of onbeperkt te streamen in de Home Academy Club. Interessante onderwerpen, van geschiedenis tot natuurwetenschappen, voorgedragen door boeiende sprekers. Zo kan je kennis opdoen in de auto, in de trein, op de fiets of thuis op de bank. Download de Home Academy app voor het beluisteren van onze hoorcolleges op een mobiel of tablet.

Kijk verder op www.home-academy.nl

Uitgave Home Academy Publishers
Middelblok 81
2831 BK Gouderak
Tel: 0182 – 370001
E-mail: info@home-academy.nl

Opname Bob Kommer (Leiden, februari - maart 2020)
Stem Inleiding F.C. van Nispen tot Sevenaer
Muziek Intro Cok Verweij
Mastering Frits de Bruijn
Vormgeving Floor Plikaar

© Hoorcollege Copyright 2021 Home Academy Publishers B.V.
ISBN 978 90 8530 215 5
NUR 661, 77, 78

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, uitgeleend, verhuurd, uitgezonden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door (foto)kopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaand schriftelijk toestemming van de uitgever.